

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

ЧЕРВЕНЬ 2018

Російський неоімперіалізм: витоки, генезис і наслідки для країн Південно-Східної Європи.

Російський імперіалізм не з'явився у 2014 році, а існує вже близько трьох століть. За період президентства В. Путіна він суттєво активізувався, почав використовувати інструменти агресії гібридного типу і набув форми неоімперіалізму. Країни Південно-Східної Європи опинилися на передовому рубежі протидії російській гібридній агресії, перелік інструментів якої однаковий, але для кожної країни вони підбираються диференційовано, щоб досягти мети – встановлення Росією контролю над усіма країнами регіону і через них впливати на решту Європи. Головними шляхами протидії російському неоімперіалізму є проведення внутрішніх перетворень, перш за все – реформ і боротьба з корупцією, щоб зменшити кількість вразливостей, якими користується або може скористатися РФ, а також консолідація зусиль усіх країн регіону і Європи в цілому.¹

Століттями Росія, являючи собою різні форми імперії, дотримувалась експансіоністської лінії своєї зовнішньої політики. Регіон Південно-Східної Європи завжди перебував у центрі уваги цієї політики, починаючи від підкорення України у XVII ст., і до нинішньої агресії проти України та втручання у внутрішні справи країн Балкан та Південного Кавказу. В основу цієї політики завжди покладалося прагнення Кремля стати домінуючою ланкою європейського простору, але не шляхом внутрішнього розвитку та дво- і багатостороннього співробітництва, а шляхом експансії – як втягненням низки країн Південно-Східної Європи в російські інтеграційні проекти (Білорусь, Вірменія), так і через силові інструменти (Грузія, Україна), а також васалізацією окремих країн-членів ЄС та кандидатів (Болгарія, Сербія). Така методика залишається незмінною протягом років, змінювались лише способи та інструменти.

1. Проблематика російського неоімперіалізму в регіоні Південно-Східної Європи

Сьогоднішній російський неоімперіалізм, вдосконалений протягом тривалого часу, є найбільш небезпечним, оскільки реалізується приховано, під прикриттям гасел “підкування” про російськомовних та/чи православних громадян, братерські народи, підтримання миру, реалізацію економічних та енергетичних проектів тощо. Але мета його залишається

¹ Підготовлено за результатами міжнародної конференції «Російський неоімперіалізм: витоки, генезис і наслідки для країн Південно-Східної Європи» (18 червня 2018р., м. Одеса).

незмінною - контроль регіону Південно-Східної Європи. Саме тому розпочалась відкрита (воєнна) фаза російської агресії проти України із захопленням Криму та інтервенцією на Донбасі.

Така політика Росії не несе країнам регіону нічого, окрім дестабілізації та загроз їхньому суверенітету. Це вимагає вироблення дієвих механізмів протидії і попередження. Оскільки Росія використовує подібні методи та інструменти, пристосовуючи їх до конкретної ситуації, то країни регіону можуть і повинні налагодити співпрацю і скоординовані заходи щодо їх виявлення і протидії. Саме пошуку шляхів вирішення цього завдання була присвячена міжнародна конференція «Російський неоімперіалізм: витоки, генезис і наслідки для країн Південно-Східної Європи», проведена Центром глобалістики “Стратегія XXI” за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні 18 червня 2018 року в Одесі (Україна) за участі експертів з різних країн регіону.²

Субрегіони Південно-Східної Європи - Балкани, Чорномор’я і Південний Кавказ, як підкреслив президент Центру глобалістики “Стратегія XXI” Михайло Гончар, є зоною постійного докладання зусиль Російською Федерацією з дестабілізації Європи в цілому і Європейського Союзу, зокрема. Суть неоімперіалістичного підходу Росії, за його оцінками, полягає в роботі зсередини країн регіону через проксі-інструменти та сприянні визнання країн Східного партнерства в ЄС як простору “in between”, позбавленого європейської ідентифікації, що створює передумови для подальшого легалізованого у такий спосіб поширення РФ свого впливу.

За висновками багатьох експертів, як відзначила керівник Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні Габріеле Бауманн, російська політика дестабілізації поширюється не лише на Україну, але й на Південний Кавказ, Балкани, Чорноморський регіон і Євросоюз. Нещодавнім виявом такої політики стало будівництво мосту через Керченську протоку, наслідки чого можуть бути дуже серйозні, адже це – очевидне порушення міжнародного права та посилення російського контролю у регіоні Чорномор’я.

Регіон Південно-Східної Європи потребує посиленої уваги та взаємодії, адже він, за оцінками керівника міжнародних програм Центру глобалістики «Стратегія XXI» Віталія Мартинюка, являє собою певний механізм, який повинен об’єднувати усі суспільства задля стабільності, миру і процвітання. Наразі у регіоні присутні численні загрози, які суттєво посилились після окупації Криму Росією та її вторгнення на Донбас у 2014 році.

2. Причини та інструменти поширення Росією неоімперської політики у Південно-Східній Європі

Витоки російського неоімперіалізму для усіх країн Південно-Східної Європи одні й ті самі. Однак цей регіон не є самоціллю Росії. Так, **Михайло Гончар** наголосив, що її стратегічний задум полягає в тому, щоб **Європейський Союз став високотехнологічним придатком сировинної Росії в рамках неоімперського проекту Великої Євразії**. Для досягнення цієї мети необхідно, з-поміж іншого, щоб країни Південно-Східної Європи опинились під повним контролем РФ. Одним із найважливіших інструментів Росії для досягнення цієї мети є енергетичний. Він чітко був визначений в Енергетичній стратегії РФ ще 2003 року як інструмент проведення внутрішньої та зовнішньої політики та розвинений в чинній редакції - енергетика є інструментом для вирішення і національних, і глобальних проблем. Поруч із з тим, що доходи від експорту енергоресурсів живлять російську експансію, РФ використовує енергетичні проекти для створення гібридних загроз безпеці Європи, які не сприймаються як загрози. Наприклад, «Північний потік - 2» – надзвичайно токсичний проект для ЄС, виглядає як бізнес-проект, але має руйнівні наслідки, зокрема для європейської єдності. Компанія «Nord Stream AG», яка реалізує цей проект, зареєстрована у Швейцарії. Саме цю країну Росія використовує для фінансово-економічної експансії в ЄС, адже вона знаходиться поза

² <https://geostrategy.org.ua/ua/component/k2/item/1478-russian-neoimperialism>

юрисдикцією Брюсселю, але з її території можна реалізовувати політику РФ на усю Європу. Той, хто контролюватиме потоки природних ресурсів у поєднанні з контролем генерованих ними фінансових потоків через Швейцарію, той і матиме вплив на інституції ЄС та ключові країни-члени, що визначають політику ЄС, підкреслив президент Центру глобалістики «Стратегія XXI».

В цілому ж, як резюмував Михайло Гончар, Захід програє нову «холодну війну», навіть не помітивши, коли вона розпочалась. Як слушно зауважив Давід Шахназарян, її було розв'язано ще у 2007 році відомою промовою В. Путіна на Мюнхенській безпековій конференції. Червнева 2018 року зустріч G7 в Канаді продемонструвала ознаки проблем у “колективного Заходу”. Відсутність своєчасного реагування на провокаційні дії Росії лише заохочують її до подальших агресивних дій. Суспільства країн Південно-Східної Європи повинні консолідувати зусилля і створити у регіоні експертну мережу раннього реагування, що перешкоджатиме Росії реалізовувати її неоімперіалістичну політику.

Гібридна війна Росії проти України, як зазначив російський воєнно-політичний експерт **Юрій Федоров**, є лише першим етапом глобальної стратегії РФ, націленої на ЄС і міжнародне співтовариство. Російський неоімперіалізм, який має громадську підтримку населення РФ, передбачає приведення проросійських сил до влади в країнах Південно-Східної Європи та встановлення у регіоні поясу держав під російським протекторатом для подальшої російської експансії в Європі. Окремі країни регіону Москва прагне використати як “Троянського коня” всередині ЄС і НАТО. Після агресії РФ проти України в країнах Південно-Східної Європи з'явилась невпевненість щодо дієвості механізму захисту країн-членів НАТО. А тому для протидії російській експансії на додаток до системи захисту НАТО має бути створена регіональна система безпеки з опорою на Україну.

Голова Центру політичних і правових досліджень «Concord» (Вірменія) **Давід Шахназарян** зазначив, що ЄС, США та Захід в цілому недооцінюють загрозу російського імперіалізму, який завжди був притаманний Росії, адже він існує близько 300 років, а зараз вступив в активну фазу. Тому в нинішніх кордонах Росія завжди буде загрозою європейській безпеці. Росії потрібна нестабільність по периметру її кордонів, яка керується з Кремля, що дозволяє їй почуватися в безпеці. Водночас РФ не хоче глобальної війни, але хоче отримувати перемоги шляхом залякування, у тому числі з використанням ядерної зброї. Оскільки економічно Росія не здатна стати світовим полюсом, то вона демонструє готовність застосувати силу і зброю, щоб підштовхнути США до повернення до двополосного світу Вашингтон-Москва. Пік напруженості між Росією і Заходом, на думку експерта, уже досягнутий, а спад розпочнеться восени 2018 року, після проведення виборів в США.

Давід Шахназарян виокремив таке явище, як використання Росією корупції для ведення гібридної війни, що націлене на підривання країн із середини, розкладання “колективного Заходу” та стало не меншою загрозою європейській безпеці, аніж міжнародний тероризм. Ознаки російської корупції спостерігаються практично в усіх європейських країнах. Вона проявляється у фінансуванні ультраправих й ультралівих партій в Європі, які ставлять під сумнів ліберально-демократичні принципи, поширюється в політичних та журналістських колах. Росія використовує корупційні зв'язки для утримання країн Південно-Східної Європи у своїй орбіті. На цьому тлі, як зазначив експерт, Україна повинна відійти від комплексу малої нації, адже у найближчі 20-25 років вона буде відігравати вирішальну роль у безпеці Європи.

У цьому ж контексті болгарський журналіст і блогер **Іво Інджев** назвав Болгарію яскравим прикладом використання корупції Росією, перш за все в енергетичній сфері, оскільки ця країна дуже залежна від РФ у секторах нафти, газу та атомної енергетики, а ціни на російський газ для Болгарії набагато вищі, ніж для Німеччини. Росія й зараз продовжує експортувати корупцію до Болгарії, яка в результаті є найбільш бідною країною Євросоюзу і одночасно своєрідним «Троянським конем» в ЄС. Болгарія не чинить опір російській агресії, оскільки в країні немає жодної політичної партії, яка б критично ставилась до Росії.

Ще однією ознакою російського неоімперіалізму є порушення Росією прав людини. Нехтування ними не завжди отримує адекватну реакцію міжнародної спільноти. Наприклад, незважаючи на масові порушення Росією прав людини в окупованому Криму, за висновками експерта Інституту демократії імені Пилипа Орлика **Наталії Беліцер**, увага міжнародної спільноти перемкнулась на Чемпіонат світу з футболу у Росії. Між тим, Росія продовжує порушувати права людини, і найбільше випадків - проти кримських татар, адже більше половини репресивних дій стосуються саме їхніх громадських активістів. Щоб відвести увагу від цієї небезпечної тенденції, Росія вдалась до своєрідної лінії захисту – закидати фейкові звинувачення у порушенні прав людини на адресу України. Єдиним способом протистояти порушенню Росією прав людини, на думку експерта, є ретельна фіксація таких фактів та активізація відповідних позовів до міжнародних судів проти РФ.

3. Негативні наслідки і загрози російського неоімперіалізму

Російський неоімперіалізм несе країнам Південно-Східної Європи лише негативні наслідки і загрози, головними з яких є: посилення російської військової присутності у Чорноморському регіоні та його дестабілізація; блокування господарської та іншої діяльності України в Азовському морі; витіснення кримськотатарської та української мови і культури з Криму; підтримка й активізація конфліктів у регіоні; посилення енергетичної залежності від РФ; дестабілізація країн регіону з використанням проросійських сил і стимулювання там корупції; посилення проросійських настроїв всередині ЄС шляхом використання існуючих та потенційних країн-членів; розмивання міжнародних правових рамок; підірив довіри до міжнародних організацій, які покликані гарантувати мир і безпеку.

За оцінками командувача ВМС ЗС України (2014-2016 роки), голови Асоціації ветеранів Військово-Морських Сил України віце-адмірала **Сергія Гайдуга**, сьогодняшня активність Росії в Чорноморсько-Азовському регіоні спрямована на посилення власної військової присутності шляхом мілітаризації Криму та ізоляції України з боку моря. Для цього РФ використовує відсутність делімітації і демаркації українсько-російського кордону по Азовському морю, контроль за Керченською протокою, посилення своєї військової присутності в Криму та на Чорному морі. Ще рано говорити про морську блокаду України, але тенденція «повзучої окупації» українського морського простору очевидна. Наявною кількістю сил і засобів ВМС і прикордонників, як зазначив Сергій Гайдук, Україна не може запобігти зростаючій присутності РФ на морі, а тому вона потребує швидкого відновлення свого військово-морського компоненту. Для цього потрібні системний підхід, визначення стратегії відновлення національного суверенітету на морі, розробка морської політики і залучення усіх економічних, політико-дипломатичних і військових ресурсів країни.

Ще однією складовою мілітаризації Криму, як зазначила керівник програми підтримки демократичних процесів Українського незалежного центру політичних досліджень **Юлія Тищенко**, є «воєнізація» життя цивільного населення, тобто нав'язування населенню мілітаристської поведінки, військового одягу, символів і традицій. Крім цього, у Криму Росія поширює російські наративи, культуру, традиції, заміщуючи ними кримськотатарські та українські.

Загрозою імперської політики РФ по відношенню до Молдови, як зазначив молдовський експерт з питань національної безпеки і оборони **Юрій Домінік**, є її підтримка Придністров'я, «п'ятої колони» і корупційної складової в країні. Втім, Молдова зробила висновки із агресії Росії проти України, внівши зміни у національне законодавство у сфері безпеки та вживши заходів для протидії російській пропаганді шляхом встановлення обмежень на володіння телеканалами (не більше двох) однією особою та заборони трансляції телеканалу «Росія 24».

У регіоні Західних Балкан Росія здійснює вплив через проросійські сили, пропаганду та енергетичні важелі. Безпосередньо у Сербії, за словами директора організації «Сербсько-Євро-Атлантичне Співробітництво» **Веніслава Буїча**, маючи обмежені можливості для впливу, продиктовані прямуванням цієї країни до членства в ЄС, Росія вміло скористалась

енергетичною сферою, встановивши домінування в нафтовому і газовому секторах. Заходячи в енергетичний сектор балканських країн, Росія спочатку демонструє привабливі умови, а пізніше встановлює свої правила, піднімає ціни на енергоносії та використовує численні проросійські сили для ініціювання внутрішніх протестів у потрібний для РФ час. Росія прагне, щоб Сербія набула членство в ЄС як її сателіт. В Сербії й інших західнобалканських країнах недостатньо інформації про те, що дійсно відбувається в Україні. Цим користується РФ для поширення своєї пропаганди і створення широкої підтримки своєї політики у Південно-Східній Європі.

Росія, як зазначила провідний спеціаліст Центру міжнародних досліджень Дипломатичної академії України ім. Г. Удовенка при МЗС України **Олена Снігир**, рухається дуже продумано і використовує лише слабкі місця, створюючи для об'єктів агресії ілюзію, що нічого страшного не відбувається і не змінюється. Вона вмilo користується своїми перевагами як постійний член РБ ООН та ще низки організацій, покликаних гарантувати безпеку в Європі, зокрема - Ради Європи і ОБСЄ, для реалізації своєї неоімперської політики у світі. Прикриваючись закликами до миру і стабільності, Росія постійно порушує принципи цих організацій. Для неї важливе збереження видимості дотримання правових рамок, а тому вона намагається діяти в їхніх межах, де це можливо, або ж робить все, щоб ці рамки змінити. Поведінка РФ показує, що вона не зупиниться на Криму і Донбасі і не готова відступати, адже саме такої поведінки вимагає консолідація російського суспільства навколо ідеї наддержави.

4. Шляхи протидії російському неоімпералізму у Південно-Східній Європі

Протидія російському неоімпералізму, перш за все, можлива за умови консолідації та злагоджених дій усіх країн Південно-Східної Європи. Шляхи протидії, враховуючи гібридний характер російської агресії, слід визначати на національному та міжнародному (регіональному) рівнях. Саме тому директор Центру міжнародних досліджень Одеського Національного Університету ім. І. Мечнікова **Володимир Дубовик** зазначив необхідність для країн регіону, ЄС і НАТО більш чітко визначити напрямки своєї регіональної політики у Південно-Східній Європі, щоб Росія не змогла використовувати цей вакуум для продовження негативного впливу на безпекову ситуацію у цьому регіоні, у тому числі й з використанням військових важелів, енергетичної зброї, пропаганди, релігійних впливів, популізму і ксенофобії, підтримки окремих політичних сил в європейських країнах.

У свою чергу, ведучий програми «Велика гра» (Грузія) **Гела Васадзе** запропонував використовувати антиросійський консенсус еліт пострадянських країн для перешкодження перетворенню Росією регіону на своєрідний буфер згідно з її ідеєю «проміжної Європи». Україні ж варто стати регіональним центром тяжіння для пострадянського простору і створити альтернативу «руському миру», який пропонується з Москви. Грузинський експерт також закликав експертів і журналістів з країн Східного партнерства, а також Туреччини, Ірану та держав Центральної Азії, які мають багато спільних точок дотику, підключатись до протидії російському імпералізму. У Південно-Східній Європі, на його думку, необхідно створити постійно діючі інформаційні кластери.

Директор Центру безпекових досліджень (Боснія і Герцеговина) **Деніс Хаджовіч** зазначив, що найбільш уразливими до російського впливу серед країн Західних Балкан є Сербія та Боснія і Герцеговина через Республіку Сербську, у роботі з якими Москва використовує слов'янську та релігійну єдність, а також військову підтримку. У вигляді допомоги РФ передала Сербії 6 бойових літаків МіГ-29, 30 танків та 30 броньованих машин. Для перешкодження посиленню такого російського впливу Європейський Союз, на його думку, має більш наполегливо імплементувати рішення Саміту ЄС – Західні Балкани 2003 року у Салоніках, яким визначено набуття усіма країнами Балканського регіону членства в ЄС.

З метою перешкодження посиленню домінування Росії на Чорному морі, за оцінками заступника начальника штабу командування ВМС ЗСУ з євроатлантичної інтеграції **Андрія Риженка**, важливим завданням є посилення обороноздатності України на морі, що має

зміцнити безпеку в Чорноморському регіоні. В іншому разі Росія продовжить нарощувати свою військову присутність у Криму. Вже зараз в регіоні розміщено сім російських підводних човнів, оснащених ракетними комплексами «Калібр», здатних застосовувати ядерну зброю, радіус ураження яких досягає Скандинавських країн, Великої Британії, Іспанії і Північної Африки. Якщо не збалансувати російську військову присутність у Чорному морі, то Росія буде загрожувати усім країнам Європи та Середземномор'я.

Враховуючи системні дії Росії, спрямовані на взяття Азовського моря під свій контроль, чому сприяє побудова Керченського мосту, Україні, на думку Андрія Риженка, варто відмовитись від його статусу «внутрішнього моря» України і Росії, що не відповідає Конвенції з морського права та є небезпечним для національної безпеки України. Одночасно Україна має створювати військово-морські бази на Азовському морі, розбудовуючи захист приазовських територій. Це в цілому посилить баланс сил та, відповідно, безпеку в регіоні.

Протидія російському неоімперіалізму, на думку експерта з питань зовнішньої та безпекової політики, заступника голови правління БО «Інститут стратегічних чорноморських досліджень» **Олександра Хари**, пролягає через внутрішні трансформації, реформи, економічний розвиток і боротьбу з корупцією в усіх країнах Південно-Східної Європи. На регіональному рівні варто розвивати громадську й експертну дипломатію та активізувати наявні в регіоні формати міждержавного співробітництва. Одночасно Європейський Союз, який не бажає конкурувати з Росією за країни Південно-Східної Європи, повинен стати центром тяжіння для усього регіону. Адже ЄС, за умови чітко визначеної регіональної політики, здатний протистояти Росії, яка не має м'якої сили і тому нічого не може запропонувати країнам Південно-Східної Європи, окрім дестабілізації.

5. Висновки і рекомендації щодо протидії російському неоімперіалізму у Південно-Східній Європі

Південно-Східна Європа є зоною постійного докладання агресивних зусиль Російською Федерацією. Регіон є першочерговою зоною впливу російського неоімперіалізму, хоча російська політика дестабілізації поширюється не лише на Україну, Чорноморський регіон, Південний Кавказ чи Балкани, але й на Європейський Союз. Стратегічний задум РФ полягає в тому, щоб країни Південно-Східної Європи опинились під її повним контролем, а Європейський Союз перетворився на високотехнологічний придаток сировинної Росії. Тому Москва активно сприяє визнанню країн регіону як простору “in between”, що створює передумови для поширення Росією свого впливу на них. Одночасно Росія працює зсередини кожної з країн регіону. Тому регіон Південно-Східної Європи потребує більше уваги та посилення взаємодії, адже від його стабільності залежить мир і безпека всієї Європи.

Характерними **ознаками та джерелами російського неоімперіалізму** можна назвати такі:

- політика імперіалізму, притаманна Росії останні 300 років, зараз знову вступила в активну фазу, а тому нинішня Росія являє собою джерело небезпеки для Європи;
- підтримка неоімперіалістичної політики РФ російським суспільством є одночасно джерелом та консолідуючою ціллю Кремля;
- Росія прагне стати світовим полюсом і для досягнення цієї мети здатна використовувати військові, енергетичні та гуманітарні важелі, зокрема, слов'янську та православну ідентичність;
- військова підтримка окремих країн регіону, наприклад Азербайджану, Білорусі, Вірменії і Сербії, використовується Росією для посилення своєї присутності та впливу на ці країни;
- по периметру своїх кордонів Росія створює пояс нестабільності, що керується з Кремля, це дозволяє їй почуватися в безпеці, самоізолюватися і створити плацдарм для подальшої російської експансії в Європі;
- енергетика для Росії є джерелом живлення експансії та інструментом для вирішення національних і глобальних проблем;

- відсутність своєчасного реагування міжнародної спільноти на свої провокаційні дії Росія сприймає як заохочення до подальшої агресії;
- російський неоімперіалізм супроводжується нехтуванням і порушенням Росією прав людини, що Кремль намагається замаскувати за фейковими звинуваченнями на адресу країни-жертви, зокрема - України.

Російський неоімперіалізм несе країнам Південно-Східної Європи **руйнівні наслідки і загрози**, головними з яких є:

- загрози гібридного характеру особливо небезпечні тим, що країна-жертва не сприймає їх як загрози, адже для неї створюється ілюзія, що нічого фатального не відбувається;
- посилення російської військової присутності та розширення нелегальної господарської діяльності у Чорному й Азовському морях порушує регіональний баланс сил і загрожує регіональній стабільності;
- Росія підтримує та породжує збройні конфлікти у регіоні, прикриваючись роллю миротворця, посередника або адвоката;
- приведення проросійських корумпованих сил до влади в країнах Південно-Східної Європи, підкріплене пропагандистськими кампаніями, загрожує стабільності цих країн та регіону в цілому;
- корупція стала одним із ключових інструментів підривання Росією країн регіону із середини, розкладання “колективного Заходу” та не меншою загрозою, ніж міжнародний тероризм;
- проросійських курс окремих країн Південно-Східної Європи перетворює їх на «Троянського коня» всередині ЄС і НАТО, що сприяє посиленню проросійських настроїв всередині цих організацій та підриває євроатлантичну єдність;
- недостатня рішучість ЄС і НАТО у протидії агресії Росії породила невпевненість щодо дієвості механізмів захисту їх країн-членів і, відповідно, посилила євроскептичні настрої;
- енергетична політика РФ направлена на посилення енергетичної залежності країн регіону від Росії;
- агресивна поведінка Росії в Криму має на меті витіснення та маргіналізацію кримськотатарського та українського населення півострова;
- використання Росією міжнародних організацій для досягнення своїх агресивних цілей призводить до розмивання міжнародних правових рамок та підриває довіру до міжнародних організацій, які покликані гарантувати мир і безпеку, таких як ООН, Рада Європи й ОБСЄ.

Задля протидії російському неоімперіалізму у Південно-Східній Європі **доцільно вжити наступні кроки:**

1. Країнам регіону:

- 1.1. Консолідувати зусилля усіх країн Південно-Східної Європи та досягти їх злагоджених дій на національному та міжнародному рівнях.
- 1.2. Ідентифікувати загрози, які ідуть зсередини країн, зосередившись на внутрішніх трансформаціях, реформах, економічному розвитку і боротьбі з корупцією з метою зменшення кількості слабких місць, які використовує Росія.
- 1.3. Розвивати громадську й експертну дипломатію на регіональному рівні та активізувати наявні в регіоні формати міждержавного співробітництва.
- 1.4. Створити регіональну експертну мережу раннього реагування для своєчасного виявлення гібридних загроз, що перешкоджатиме Росії реалізувати її неоімперіалістичну політику.

1.5. Використати антиросійський консенсус еліт пострадянських країн для перешкоджання перетворення Росією регіону на своєрідний буфер згідно з її ідеєю «проміжної Європи».

1.6. У Південно-Східній Європі створити постійно діючі інформаційні кластери із залученням експертів і журналістів із країн Східного партнерства, Туреччини, Ірану та держав Центральної Азії, які мають багато спільних точок дотику.

1.7. Посилити інформаційні кампанії у країнах Західних Балкан з метою правдивого висвітлення подій в Україні для перешкоджання поширення Росією пропаганди і створенню широкої підтримки політики РФ у Південно-Східній Європі.

1.8. Ретельно фіксувати факти порушення Росією прав людини та активізувати подання відповідних позовів до міжнародних судів.

2. Україні:

2.1. Відійти від комплексу малої нації, адже вона єдина здатна стати регіональним центром тяжіння для пострадянського простору і створити альтернативу «русському миру», який пропонується з Москви. У найближчі 20-25 років Україна має відігравати вирішальну роль у безпеці Європи.

2.2. Докласти зусиль для швидкого відновлення свого морського компоненту оборони, для чого потрібні системний підхід, визначення стратегії відновлення національного суверенітету на морі, розробка морської політики держави та залучення для цього усіх економічних, політико-дипломатичних і військових ресурсів країни.

2.3. Відмовитись від статусу «внутрішнього моря» України і Росії для Азовського моря, що не відповідає Конвенції з морського права та є небезпечним для національної безпеки України.

3. Європейському Союзу і НАТО:

3.1. Чітко визначити напрямки своєї регіональної політики у Південно-Східній Європі, щоб Росія не змогла використовувати цей вакуум для продовження негативного впливу на безпекову ситуацію у регіоні.

3.2. Європейському Союзу - стати центром тяжіння для усього регіону Південно-Східної Європи, адже саме він здатний протистояти Росії, яка нічого не може запропонувати країнам регіону, окрім дестабілізації.

3.3. Європейському Союзу - більш наполегливо імплементувати рішення Саміту ЄС – Західні Балкани 2003 року, яким визначено набуття усіма країнами цього регіону членства в ЄС.

3.4. На додаток до системи захисту НАТО, створити регіональну систему безпеки з опорою на Україну та із залученням країн-партнерів Альянсу.

* * *

Аналітична записка підготовлена Михайлом Гончаром, президентом Центру глобалістики «Стратегія XXI», і Віталієм Мартинюком, керівником міжнародних програм, © Центр глобалістики «Стратегія XXI» (Україна, м. Київ, вул. Щекавицька, 51, оф.26, +380 44 4254162, +38 095 0859241, geostrategyxxi@gmail.com), за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (Україна, м. Київ, вул. Академіка Богомольця, 5, оф.1, +380 44 4927443, office.ukraine@kas.de).

Погляди, висловлені в цьому звіті, належать його авторам і не обов'язково збігаються з позицією Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні.